

Opinnäytetyö (YAMK)

Palveluliiketoiminnan koulutusohjelma

Restonomi (YAMK)

2013

Anne Merta

YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYS PUHDISTUSAINEIDEN HANKINNASSA

– vuoropuhelun kautta vertailuperusteet
määrittelyyn

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Anne Merta

YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYS PUHDISTUSAINEIDEN HANKINNASSA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää miten julkisen sektorin pesu- ja puhdistusaineiden hankinnoissa voisi lisätä ympäristöystävällisyyttä. Tutkimuksessa pyritään selvittämään miten pesu- ja puhdistusaineita markkinoivien yritysten mielestä ympäristönäkökohtia koskevaa vuoropuhelua käydään julkisen sektorin hankintayksiköiden kanssa, mitä se sisältää, mitä hyötyä vuoropuhelun käymisestä on, ja miten sitä yritysten mielestä voisi kehittää. Lisäksi tutkimuksessa halutaan selvittää, mitä yritykset haluaisivat käyttää ympäristöystävällisyyttä kuvaavina kokonaistaloudellisen edullisen tarjouksen vertailuperusteina puhdistusaineiden tarjouspyynnössä.

Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluilla ja sähköpostilla lähetetyllä kyselyllä. Aineistoa käsiteltiin kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmin. Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkastellaan ympäristönäkökohtien huomioonottamisen kannalta tärkeimpiä hankintaprosessin vaiheita; suunnittelua, tarjouspyynnön laadintaa ja tarjousten vertailua.

Tutkimuksessa havaittiin, että julkisen sektorin hankintayksiköt käyvät vuoropuhelua yritysten kanssa pääasiassa vasta tarjouspyynnön julkaisemisen jälkeen, eikä kuten yritysten mielestä olisi parasta, ennen tarjouspyynnön julkaisemista, jolloin tarjouspyynnöt tulisivat selkeämmiksi. Yritykset voisivat lisätä ja kehittää vuoropuhelua lisäämällä vuorovaikutussuhteita hankintayksiköiden kanssa erilaisilla markkinointitilaisuuksilla ja seminaareilla sekä päivittäisessä arjen työssä. Yritykset haluaisivat käyttää ympäristöystävällisyyttä kuvaavina tarjouspyynnön vertailuperusteina puhdistusaineiden tarjouspyynnössä muutakin kuin nyt lähes ainoana pyydettyä ympäristömerkkiä esimerkiksi sitä, miten yritykset ovat mukana kestävän kehityksen hankkeissa. Hiilijalanjälki ja ”puhtauden lähiruoka” voisivat olla ei-välitöntä taloudellista etua olevia vertailuperusteita.

Hankintalain säädännön pohjalta on mahdollista toteuttaa ympäristöystävällinen puhdistusaineiden hankinta, mutta se vaatii lisää hankintaosaamista ja tuotetietoutta, aikaa paneutua hankinnan suunnitteluun ja rohkeutta ottaa yhteyttä alan yrityksiin molemminpuolisen hyödyn lisäämiseksi.

ASIASANAT:

Laki julkisista hankinnoista, puhdistusaine, tarjouspyyntö, ympäristömerkit, ympäristöystävällisyys

Anne Merta

ECO-FRIENDLY CLEANING MATERIALS PROCUREMENT

The aim of this master's thesis is to find out how washing and cleaning materials procurement in the public sector could increase the environmental friendliness. The study seeks to determine how the washing and cleaning products marketed by the companies, the environmental aspects of the dialogue in the public sector entities with, what it contains, what use is the dialogue with the companies and how it could be developed according to the company's. In addition, the study is to find out what companies would like to use environmentally friendly cited as the most economically advantageous tender basis for comparison with the cleaners to tender.

The aim of this master's thesis is to find out how the public sector for washing and cleaning materials procurement could increase the environmental friendly one. The study seeks to determine how the washing and cleaning products marketed by the companies view the environmental aspects of the dialogue in the public sector entities with, what it contains, what are the benefits of the dialogue and how it could be developed according to the company's. In addition, the study is to find out what companies would like to use environmentally friendly cited as the most economically advantageous tender basis for comparison with the cleaners to tender.

The data were collected using theme interviews and questionnaire sent by e-mail. The research methods were qualitative. The theory section comprised planning, tender preparation and the award of contracts which are the most important steps in the process of the purchasing. Study found that public sector entities conduct a dialogue with companies mainly only after the publication of the invitation to tender. Companies would like conduct dialogue before the call for tender, then the tender would become clearer. Companies would be able to add and develop a dialogue with the addition of interactions between entities with different marketing opportunity, seminars and in the daily work. According to the companies other than the eco-label should be used environmentally friendly illustrative comparison criteria for cleaning products for example, how the companies are involved in sustainable development projects. Carbon Footprint and the purity local food could be a not direct economic interest in the benchmarks.

On the basis of Public Procurement legislation is possible to implement Eco-friendly cleaning materials procurement, but it requires more procurement expertise and product knowledge, time to concentrate on the acquisition of the design and the courage to contact the companies in the sector to increase mutual benefit.

KEYWORDS:

Public Procurement Act, cleaner, call for tender, eco-labels, environmental friendly

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
1.1 Työn taustaa	6
1.2 Työn tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset	6
1.3 Työssä käytetyt tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu	8
2 JULKINEN HANKINTA	11
2.1 Periaatepäättös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa	11
2.2. Julkisen hankinnan määrittelyä	12
2.3 Julkinen hankintaprosessi ja sen ongelmatilanteet	13
2.4 Ympäristönäkökohdat julkisissa hankinnoissa	14
2.5 Ympäristökriteerit julkisissa hankinnoissa	16
3 HANKINAPROSESSIN VAIHEET	18
3.1 Hankinnan suunnittelu	18
3.1.1 Tekninen vuoropuhelu	18
3.1.2 Tietopyyntö	19
3.1.3 Yritysten mahdollisuudet vaikuttaa tarjouspyynnön sisältöön	20
3.2 Tarjouspyynnön laadinta	20
3.2.1 Tekniset eritelmät	21
3.2.2 Lisätietojen antaminen tarjouskilpailun aikana	22
3.2.3 Ympäristöominaisuuksia koskevat tekniset eritelmät	23
3.2.4 Pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyyntö	25
3.2.5 Esimerkkejä HILMA ilmoituskanavassa julkaistuista pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnöistä	26
3.3 Tarjousten vertailu	28
3.3.1 Tarjouksen valinta	28
3.3.2 Ympäristönäkökohdat kokonaistaloudellisuuden arvioinnissa	28
4 SELVITYS YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYDESTÄ PUHDISTUSAINEN HANKINNASSA	30
4.1 Tarjousten vertailu	30

4.1.1 Ympäristönäkökohtia koskeva vuoropuhelu ennen puhdistusaineiden tarjouskilpailun aloittamista	30
4.1.2 Tarjouspyyntö	32
4.2 Johtopäätökset	35
4.2.1 Päätelmiä vuoropuhelusta	35
4.2.2 Päätelmiä pesu- ja puhdistusaineiden ympäristöystävällisyydestä vertailuperusteiden määrittelystä	36
4.3 Tutkimuksen onnistumiseen liittyviä huomioita	37
5 YHTEENVETO	39
LÄHTEET	42

LIITTEET

Liite 1. Kysely yrityksille

1 JOHDANTO

1.1 Työn taustaa

Suomen Kuntaliiton hallitus on 4.2.2010 hyväksynyt kilpailupoliittiset linjauksen. Sen mukaan kunta tai kuntayhtymät tytäryhteisöineen ovat merkittäviä ostajia, jolloin toimivien markkinoiden olemassa olo on tärkeä. Hankintaosaamisen merkitys on kasvanut erilaisten hankintatapahtumien ja hankintojen arvon kasvamisen myötä. Hankintaosaamisessa on keskitytty pääasiassa oikeudellisesti virheettömään kilpailuttamiseen, vaikka taloudellisen ja laadukkaan hankinnan tekeminen edellyttäisi laajempaa ostamisen ja tuotteiden osaamista. Hankintaosaamiseen kuuluu koko hankintaprosessin hallinta, kyky tehdä havaintoja markkinoiden toiminnasta sekä niiden hyödyntäminen. Hankintaosaaminen sisältää myös riittävät sopimusoikeudelliset valmiudet tavoitellaanhan hankinnassa mahdollisimman hyvää sopimusta. Hankintojen avulla voidaan tukea innovaatioita ja kehittää markkinoita vaatimalla tarjouskilpailussa tarjoajilta uusia ja parempia tuotteita. Näitä hankintoja voivat olla myös ympäristön kannalta kestävät hankinnat. Hankintatoimen keskittäminen kunnassa mahdollistaa asiantuntemuksen kehittämisen erikoistumisen kautta, jolloin tuotteen hankinnasta vastuussa oleva viranomainen voi keskittyä hankinnan sisältöön. (Kuntaliiton poliittiset linjaukset 2013.)

Opinnäytetyössä tarkastellaan ympäristönäkökohtien huomioonottamista pesu- ja puhdistusaineiden hankinnassa. Erilaisia ohjeita asiasta löytyy vähän, pääasiassa internetistä ja jonkin verran asiasta löytyy teoriaa ympäristökriteereitä käsittelevissä kirjallisuudessa. Varsinaista tutkimustietoa asiasta ei ole lainkaan.

1.2 Työn tavoite, tutkimusongelma ja rajaukset

Opinnäytetyössä halutaan selvittää, miten julkisen sektorin pesu- ja puhdistusaineiden hankinnoissa voisi lisätä ympäristöystävällisyyttä. Siinä tarkastellaan

hankintaprosessin suunnittelua, tarjouspyynnön laadintaa ja tarjousten vertailua, koska ympäristönäkökohdat tulee huomioida erityisesti hankinnan näissä vaiheissa. Tutkimusaineisto muodostuu myyjille suunnatusta kyselystä ja haastatteluista. Työssä ollaan kiinnostuneita siitä, miten myyjät näkevät ympäristönäkökohtien huomioonottamisen mahdollisuudet pesu- ja puhdistusaineiden osalta. Tutkimuksella etsitään myyjiltä uusia, innovatiivisia tapoja nähdä ja määritellä ympäristönäkökohdat. Ajatuksena on myös, että myyjien ja hankkijoiden vuoropuhelua tulee kehittää, jotta hankinnat onnistuisivat nykyistä paremmin.

Tutkimuksen kaksi keskeisintä ongelmaa ovat:

1. Miten ympäristönäkökohtia koskevaa vuoropuhelua voidaan hyödyntää pesu- ja puhdistusaineiden hankinnoissa?

- a) Miten vuoropuhelua voidaan käydä ja käydään käytännössä?
- b) Mitä vuoropuhelu sisältää?
- c) Mitä hyötyä vuoropuhelusta on?
- d) Miten vuoropuhelua voidaan kehittää?

2. Miten ympäristöystävällisyyttä voidaan määritellä pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnössä?

- a) Mitä yritykset haluaisivat käyttää ympäristöystävällisyyttä kuvaavina vertailuperusteina puhdistusaineiden tarjouspyynnössä?

Julkisesta hankintaprosessista on rajattu tutkimuksen kohteeksi hankinnan suunnittelu, tarjouspyynnön laatiminen ja tarjousten vertailu, kun vertailuperusteena on kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous. Työssä ei tutkita sitä, miten julkisissa hankinnoissa kysytään myyjien vastuullisuutta sekä itsesääntelyä. Tutkimus koskee julkisia hankintoja, jotka ylittävät kansallisen kynnysarvon ja tarjouspyyntö tulee siten julkaista julkisten hankintojen sähköisellä ilmoituskanavalla.

Tutkimus koskee julkisen sektorin tilojen ja laitteiden puhdistuksessa käytettäviä pesu- ja puhdistusaineita. Myyjinä tarkastellaan pesu- ja puhdistusaineita markkinoivia yrityksiä, jotka kuuluvat teknokemian yhdistyksen laitos- ja teollisuusjaoon.

1.3 Työssä käytetyt tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Kvalitatiivinen tutkimus on usein luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Tutkijan tarkoituksena on saada esille odottamattomia seikkoja tarkastelemalla aineistoa monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi teemahaastattelu ja ryhmähaastattelu voivat olla tällöin käytettävät menetelmät. Kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkimussuunnitelma muotoutuu usein tutkimuksen edetessä eli tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia voidaan muuttaa olosuhteiden mukaisesti. Lisäksi tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja tutkimustuloksia tulkitaan sen mukaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tarkoituksena on saada esiin ilmiön merkittävyys ja toistuvuus yleisemmällä tasolla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 155, 169.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan noudattaa yleistä tutkimuksen prosessikaaviota. Tutkimus alkaa tutkimusongelmasta ja sen määrittämisestä, jonka jälkeen asetettuihin tutkimuskysymyksiin hankitaan vastaukset aineiston avulla. Vastaukset analysoidaan, tulkitaan ja tutkimuksen lopuksi tehdään johtopäätökset

Kvalitatiivista tutkimusta käytetään silloin, kun ilmiöstä, tutkittavasta asiasta ei ole paljon tietoa, tai kun ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys tai hyvä kuvaus. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu luotaessa uusia teorioita ja hypoteeseja. (Kananen 2010, 36 - 41.)

Teemahaastattelu on yksi yleisemmistä kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmistä, ja se voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Yksilöhaastattelussa saadaan yksityiskohtaista ja luotettavampaa tietoa kuin ryhmähaastattelussa, mutta jos yksilöhaastatteluja on paljon, ne ovat työläitä litteroida

ja analysoida. Ryhmähaastattelussa saadaan tieto tiivistetyssä muodossa, jolloin säästyy haastattelijan aikaa. Haastattelumuodon vaativuutta lisää se, miten saada kaikkien haastateltavien tiedot tasapuolisesti huomioitua.

Haastateltavaksi valitaan henkilöitä, joita tutkittava ilmiö koskettaa, tai jos heitä ei voi tavoittaa, valitaan henkilöitä, jotka eniten tietävät ilmiöstä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei puhuta havaintoyksiköiden otannasta (otanta, otos, populaatio), vaan oikea termi on teoreettinen otanta ja havaintoyksikkö on tyypillinen tapaus eli tapaus, joka on tyypillinen ilmiön kannalta. (Kananen 2010, 53 - 54.)

Teemahaastattelun kysymykset voidaan jakaa avoimiin ja suljettuihin kysymyksiin. Avoimissa kysymyksissä kysymyssanat ovat mitä, miksi ja kuinka ja niihin ei voi vastata yhdellä sanalla. Suljetut kysymykset ovat hyvin lähellä strukturoituja kysymyksiä, joissa on valmiit vaihtoehdot. Strukturoidut kysymykset eivät ole suotavia teemahaastattelussa, koska tällöin etukäteen on jo määriteltä kysymykset ja niihin vastausvaihtoehdot tarkasti. Tämä edellyttää siis ennakonäkemyä ja teoriapohjaa ilmiöstä. Teemahaastattelujen kysymykset on laadittava aina huolella, sillä väärin kysytty kysymys ei anna kaivattua syvällistä tietoa ja voi johtaa koko keskustelun loppumiseen haastateltavan kanssa. Johdattelevien ja haluttuun tulokseen tähtäävien kysymysten käyttö on epäeettistä ja voivat asettaa työn luotettavuuden kyseenalaiseksi. Teemahaastattelut tallennetaan joko tekstimuotoisena tai digitaalisesti nauhoittaen. (Kananen 2010, 56 – 58 Kohdeyritykset, joihin kyselyt kohdistettiin, ovat kaikki teknokemian yhdistyksen laitos- ja teollisuusjaoston jäseniä ja noudattavat toiminnassaan sovit-
tuja periaatteita ympäristöstä, lainsäädännöstä, kuljetuksesta ja tuoteinformaatiosta. Yritykset pyrkivät aktiivisesti vähentämään valmisteidensa ja niiden pakkausten ympäristöön kohdistamaa kuormitusta ja noudattavat Teknokemian Yhdistyksen ympäristöpolitiikkaa ja kuuluvat Pakkausalan Ympäristörekisteriin (PYR Oy). (Laitos- ja teollisuusalan työryhmän toimintaperiaate 2013.)

Aineisto tähän opinnäytetyöhön kerättiin teemahaastattelulla ja sähköpostilla lähetetyllä kyselyllä. Tein kaksi kohdeyritykselle suunnattua yksilöteemahaastattelua huhti- ja toukokuussa 2013. Lähestyin kohdeyrityksestä valittuja haastateltavia ensiksi sähköpostilla 7.4.2013, johon olin liittännyt mukaan kyselylomak-

keen alustavaa tutustumista varten ja pyynnön haastatteluajan sopimisesta. Lähetin sähköisen kyselylomakkeen saatekirjeineen kuudelle kohdeyritykselle 7.4.2013 (Liite 1). En saanut määräaikaan mennessä yhtään vastausta, mutta otin uudelleen yhteyttä yrityksiin ja sain lopulta yhden vastauksen. Yksi yritys vastasi, ettei ollut kiinnostunut vastaamaan kyselyyn.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään aluksi yleisellä tasolla julkista hankintaa prosessina, sen ongelmatilanteita sekä ympäristönäkökohtia julkisissa hankinnoissa. Tämän jälkeen tarkastellaan hankintaprosessin vaiheista hankinnan suunnittelua, tarjouspyynnön laadintaa ja tarjousten vertailua erityisesti ympäristönäkökohtien kannalta.

2 JULKINEN HANKINTA

2.1 Periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa

Valtioneuvosto on tehnyt 8.4.2009 periaatepäätöksen kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa. Päätöksessä esitetään tavoitteita julkisten tuotteiden ja palveluiden käytölle ja toimenpiteitä mm. jätemäärien pienentämiseksi ja luonnonvarojen kestävän käytön ja ympäristölle myönteisten innovaatioiden edistämiseksi. Suomessa julkisten hankintojen arvo on 27 miljardia euroa vuodessa eli 15 % bruttokansantuotteesta. Tästä syystä julkisilla hankinnoilla on merkittävä rooli hyvinvoinnin edistäjänä, uusien innovaatioiden lanseeraajana ja kielteisen ympäristövaikutuksien pienentäjänä. (Valtioneuvosto 2009.)

Ympäristöhaasteiden kannalta on tärkeää saada julkinen hallinto sitoutumaan tavoitteeseen tehdä ympäristöystävällisiä hankintoja ja toimia esimerkkinä. Tämä toimet lisäävät julkisen hallinnon vaikuttavuutta ympäristö- ja ilmastopoliitikassa, kannustaa yksityistä sektoria ja kuluttajia toimimaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi sekä pitkällä tähtäimellä vähentämään julkisten organisaatioiden menoja. Kestävien hankintojen tavoitteena on kokonaisratkaisu, joka vastaa ekologisesti ja taloudellisesti parhaiten kysyntään vähentämällä materiaalista kuluttamista ja haitallisia ympäristövaikutuksia tuotteen elinkaaren aikana. (Valtioneuvosto 2009.)

Kuntien ja valtion paikallishallinnon on hankinnoissa valtioneuvoston suosittelun mukaan v. 2010 otettava vähintään 25 %:ssa ympäristönäkökulma huomioon ja vuonna 2015 vähintään 50 %:ssa ja valtioneuvosto edellyttää että valtion keskushallinto ottaa v. 2010 vähintään 70 %:ssa ympäristönäkökulman huomioon ja v. 2015 kaikissa hankinnoissaan. Vaikeutena hankintojen ekologisen kestävyiden lisäämiselle ovat mm. tiedon, johdon tuen ja käytännöllisten työkalujen puute. Näitä ongelmia voidaan parantaa esimerkiksi hankintoja tukevilla ympäristötietokannoilla, lisäkoulutuksella ja motivoimalla hankintahenkilökuntaa ympäristökriteereiden käyttöön. (Valtioneuvosto 2009.)

2.2. Julkisen hankinnan määrittelyä

Julkiset hankinnat voidaan jakaa arvon perusteella kolmeen eri ryhmään niiden taloudellisen arvon perusteella a) kansallisen kynnysarvon alittavat (=pienhankinnat), b) kansallisen kynnysarvon ylittävät (= kansalliset hankinnat) ja c) EU-kynnysarvon ylittävät hankinnat (= EU-hankinnat). Kansallinen kynnysarvo on 30 000 € tavara- ja palveluhankinnoissa ja tämän kynnysarvon alittaviin hankintoihin ei sovelleta hankintalakia muutoin kuin hankintaoikaisua koskevan muutoksenhakusäännöksen osalta. Kansallisen kynnysarvon ja EU-kynnysarvon ylittävissä julkisissa hankinnoissa noudatetaan hankintalakia ja hankinta suoritetaan pääsääntöisesti tarjouskilpailuna avointa tai rajoitettua menettelyä käyttäen. Tarjouskilpailusta tulee julkaista ilmoitus kansallisessa julkisten hankintojen sähköisellä ilmoituskanavalla (HILMA), mistä myös yritykset voivat katsoa käynnissä olevia hankintoja ja saada näin tulevista hankinnoista ennakkotietoa. (Oksanen 2010, 32 - 35.)

Julkinen hankinta käsittää julkisen hankintalainsäädännön alaisen hankintayksikön tekemää tavaroiden ja palveluiden ostamista, vuokraamista, osamaksulla ostamista, leasing- ja optiosopimusten solmimista sekä rakennus- ja käyttöoikeusurakan toteuttamista. Hankinta on aina kohteen ostamista tai vastaavaa toimenpidettä. Hankinta ei ole hankintayksikön omana työnä toteutettuna tuotantoa tai työsuoritusta, eikä se ole myöskään kiinteän omaisuuden tai sen osan ostamista tai vuokraamista eikä minkään omaisuuden luovutusta esim. myyntiä tai vuokraamista. (Iloranta & Pajunen-Muhonen 2008, 406.)

Hankintalakia noudattavia julkisia hankintayksiköitä ovat valtion ja kuntien viranomaiset eli viranomaisyksiköt sekä eräät julkishallintoon kuuluvat oikeushenkilöt, valtion liikelaitokset, vesi- ja energiahuolto ja jotkut liikenneyksiköt, jos niistä ei ole erikseen säädetty muuta. Lakia sovelletaan myös yksiköihin, joiden hankintoihin valtio, kunnat tai jokin muu hankintayksikkö on antanut tukea yli 50 % hankkeen arvosta. (Iloranta & Pajunen-Muhonen 2008, 406.)

Hankintayksikkö, joka kuuluu hankintalain soveltamisalaan, on kilpailutettava hankintaansa. Julkisissa hankinnoissa tärkeimmät lait ovat laki julkisista han-

kinnoista eli hankintalaki sekä laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista eli erityisalojen hankintalaki. Hankintalain tavoitteena on kilpailun aikaansaaminen sekä tarjousmenettelyyn osallistuvien tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu. (Iloranta & Pajunen-Muhonen 2008, 406 – 407.)

Laki julkisista hankinnoista (30.3.2007/348) 1 luvun 2 § mukaan ”Hankintayksiköiden on pyrittävä järjestämään hankintatoimintansa siten, että hankintoja voidaan toteuttaa mahdollisimman taloudellisesti ja suunnitelmallisesti sekä mahdollisimman tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina ympäristönäkökulmat huomioon ottaen”.

2.3 Julkinen hankintaprosessi ja sen ongelmatilanteet

Julkinen hankintaprosessi koostuu seuraavista vaiheista: hankinnan suunnittelu, ennakoilmoitus, tarjouspyynnön laatiminen, hankinnasta ilmoittaminen, tarjoajien mahdollinen poissulkeminen, tarjouspyyntöjen lähettäminen, tarjousten vastaanottaminen, tarjousten avaaminen, tarjoajien kelpoisuuden tarkistaminen, tarjousten sisällön tarkistaminen, tarjousten vertailu, hankintapäätös, tiedoksianto ja muutoksenhakuohjaus, sopimuksen tekeminen, jälki-ilmoitus. (Iloranta & Pajunen-Muhonen 2008, 409.)

Julkisten hankintojen prosessin ongelmatilanteita Suomen Kuntaliton selvityksen mukaan voivat olla esimerkiksi seuraavat asiat:

- tarjouksen arvioinnissa käytetään hyviä ja perusteltuja arviointikriteereitä, mutta sitä ei ole ilmoitettu tarjouspyynnössä selvästi yhdeksi päätöksentekoperusteista. Esimerkiksi hankintayksikkö on tehnyt oikean valinnan, mutta tehnyt vertailun käyttämällä väärä perusteita kuten kelpoisuusehtoja. Kelpoisuusehdot ja ilmoitetut valintakriteerit on tarjousten vertailussa aina pyrittävä erottamaan selvästi toisistaan.
- tarjoustenvertailussa hävinnyt osapuoli on mielestään saanut vertailussa liian alhaiset pisteet tai kilpailija saanut liian korkea pisteet.

- toimittajat eivät tee tarjouksiaan tarjousten mukaisesti. Tarjoajan tulee lukea tarjouspyyntö tarkasti ja ilmoittaa pyydetty arviot täsmällisesti kuten tarjouspyynnössä on pyydetty ilmoittamaan.
- toimittaja jälkitinkaa eli pyrkii tekemään jo jätettyyn tarjoukseen myöhemmin lisäyksiä tai muutoksia.

Ongelmatilanteita voivat aiheuttaa myös jos tarjouspyynnössä viitataan hankintalain vastaisesti tiettyyn tuotemerkkiin tai valmisteeseen. Hankintaprosessissa eniten virheitä sattuu tarjouspyynnön laatimisessa ja siihen vastaamisessa ja päätöksentekovaiheessa. (Iloranta & Pajunen-Muhonen 2008, 410 – 412.)

Monet yritykset, jotka tarjoavat tuotteitaan tai palveluitaan julkisille markkinoille, eivät välttämättä osaa julkisten markkinoiden pelisääntöjä. Lisäksi monille yrityksille tuntuu oleva vaikea tehtävä vastata tarjouspyyntöön tarkasti, erityisen vaikeaksi ja haastavaksi koetaan palveluhankinnat sekä ostaja- että tarjoaja-osapuolelle. (Iloranta & Pajunen-Muhonen 2008, 404.)

2.4 Ympäristönäkökohdat julkisissa hankinnoissa

Nissinen (2004, 7) määrittelee ekohankinnan hankinnaksi, jossa tuotteiden ympäristönäkökulmia esitetään tarjouspyynnössä ja joissa valinta kohdistuu ympäristöä säästäviin tuotteisiin. Ekohankintoja tekevässä organisaatiossa tavarain tai palvelun tärkeimmät ympäristönäkökohdat otetaan huomioon tarjouspyynnössä esitettävissä hankinnan kohteen määrittelyissä, teknisissä eritelmissä, vaihtoehtoisissa, sopimusehdoissa tai tarjousten valintaperusteissa. Jos ympäristönäkökulmat on esitetty valintaperusteeksi, ne otetaan tarjousvertailussa huomioon ja kirjataan hankintapäätökseen. Tarjouskilpailun voittaa usein juuri se tuote, joka on tarjouspyynnössä esitettyjen ympäristönäkökohtien kannalta tarjottujen tuotteiden parhaimmiston kuuluva.

Ympäristökriteereiden kehittämisessä julkisille hankinnoille on paljon yhteistä ympäristömyönteisen tuotesuunnittelun kanssa. Tuotesuunnittelun keskeisiä tavoitteita ympäristömyönteisyyden kannalta ovat materiaalin käytön vähentä-

minen tuotteissa ja niiden valmistuksessa, energiakulutuksen vähentäminen tuotteissa ja niiden valmistuksessa, ympäristölle vaarallisten ja haitallisten aineiden käytön ja päästöjen vähentäminen tuotteissa ja niiden valmistamisessa, tuotteen kierrätettävyyden parantaminen sekä käyttöiän pidentäminen. (Ympäristökriteereiden kehittäminen 2013.)

Julkisissa hankinnoissa on tärkeää ja perusteltua suosia ympäristömyötäisiä tavaroita ja palveluja mm siksi, että julkinen sektori toimii asiassa esimerkkinä yksityiselle sektorille ja kuluttajille ja pienentää suoria ympäristövaikutuksia. Lisäksi ne tuovat taloudellista hyötyä esimerkiksi vähentämällä energiankulutusta ja pidentämällä tuotteiden käyttöikää. Hankintojen vaatimuksilla voidaan myös vaikuttaa tuotekehitykseen ja tuotteiden ominaisuuksiin. (Ilmastomyönteiset julkiset hankinnat 2012.)

Julkisten hankintojen neuvontayksikkö teki v.2009 kuntien hankintayksiköille kyselyn ympäristönäkökohtien huomioimisesta julkisissa hankinnoissa. Tämä kyselyn yhtenä tuloksena saatiin pääseikat, jotka ovat esteinä ympäristönäkökohtien huomioimiselle julkisissa hankinnoissa: tiedon puute, yhdenmukaisten kriteerien puuttuminen, oikeudelliset epäselvyydet, tarjonnan puute ja ajan puute sekä asenteet hankintoja kohtaan. (Kestävät hankinnat -kysely 2009.)

Ympäristönäkökohdista merkittävimmät hankinnan vaiheista ovat tarvehankinta, tarjouspyynnön laatiminen ja tarjousten vertailu. Tarjouspyynnössä tärkeimpiä ympäristönäkökulmia ovat mm. kohteen määrittely, tekniset eritelvät eli hankittavan tuotteen ominaisuudet, vaihtoehdot, takuuehdot, varaosat, huolto- ja korjausjärjestelyt, huolto- ja käyttöohjeet, käyttökoulutus ja tarjoajan tekninen suorituskyky. Tärkeää on myös määritellä selkeästi sopimuksen tekemisen perusteet eli kokonaistaloudellisen edullisuuden arviointiperusteet ja tarjousten vertailuperusteet sekä sopimusehdot. (Nissinen 2004, 31- 36.)

Puhdistusaineiden ympäristölle haitallisten aineosien vähäisyys voi olla yksi arviointiperuste, vaikka se ei puhtaasti tuota taloudellista hyötyä hankintayksikölle. Toisin sanoen ympäristösuojelu katsotaan hankintayksikön näkökulmasta sopivaksi taloudelliseksi osatekijäksi. (Nissinen 2004, 42.)

2.5 Ympäristökriteerit julkisissa hankinnoissa

Katriina Alhola (2012,15) arvio valtion ja kuntien ympäristökriteereiden käyttöä ja tutki ympäristönäkökohtien painoarvoa osana hankintojen kokonaistaloudellisuutta sekä vertasi ympäristökriteerien esiintymistä tarjouspyynnöissä ja hankintasopimuksissa. Alhola tutki myös miten kokonaistaloudellisuus ymmärretään hankinnoissa ja miten se soveltuu taloudellisen ja ympäristöystävällisen hankinnan määrittämiseen.

Tutkimustuloksena Alhola esittää, että taloudellinen ja ympäristöystävällinen hankinta on mahdollista toteuttaa nyt jo olemassa olevan lainsäädännön pohjalta. Se miten ympäristökriteereitä asetetaan ja liitetään hankinnan kohteeseen, on tuoteryhmäkohtaista. Vaikka ympäristökriteereitä käytetään nykyisin enemmän kuin ennen, potentiaalia lisätä ympäristöystävällisyyttä on vielä paljon hyödyntämättä. Ympäristökriteerit kohdistuvat nykyisin usein sellaisiin ympäristönäkökohtiin, jotka voidaan hankintadirektiivin perusteella tulkita hyväksyttäviksi. Elinkaaren kannalta merkitykselliset tuotteen ympäristönäkökohdat saattavat täten jäädä huomioimatta. Systemaattisesti esitetyt ympäristökriteerit kertovat silti ympäristöystävällisten tuotteiden kysynnästä ja voivat pitkällä aikavälillä edistää ympäristömyönteistä tuotesuunnittelua. (Alhola 2012, 55 - 56.)

Vuonna 2003 EU:n kynnysarvot ylittävistä tarjouspyynnöistä vähän alle 30 % sisälsi ympäristökriteereitä, vuonna 2005 osuus oli jo yli 50 %. Hankintakriteerit tarjouspyynnöissä koskivat useimmiten tarjoajien ympäristöpolitiikkaa, ympäristöjohtamisjärjestelmää, hankittavien tuotteiden ja palveluiden energiskulutusta, materiaalisäilytystä, kemikaaleja, takuita ja kierrätystä. Tarjouspyynnöistä, jotka koskivat kuljetuspalveluja, kulkuneuvojen hankintaa, paperituotteita, siivouspalveluja, toimistolaitteita ja – huonekaluja, rakennusprojekteja ja kemikaalituotteiden hankintaa, sisälsivät yleisemmin ympäristökriteereitä. Tutkimuksen mukaan lopulliseen hankintasopimukseen ympäristökriteerit kirjataan kuitenkin harvemmin kuin tarjouspyyntöihin.

Direktiivi uudistus v. 2004 selkeytti huomattavasti ympäristönäkökohtien huomioimista hankinnan kokonaistaloudellisuuden osana ja v. 2005 hankinnoista to-

teutettiin kokonaistaloudellisuuden perusteella jo 90 %. Painotustekijöistä hinta oli yli 50 %, seuraavaksi tärkeimmät tekijät olivat laatu ja toimitusehdot. Ympäristönäkökohtien painoarvo oli keskimäärin muutama prosentti ja pienin painoarvo oli sosiaalisilla tekijöillä.

Tällä hetkellä julkisten hankintojen mahdollisuus vähentää ympäristöhaittoja sekä edistää ekotuotekehitystä on suurin osa yhä hyödyntämättä. Parhaillaan ollaan tarkistamassa Euroopan unionin hankintalainsäädäntöä, jolloin uusi hankintadirektiivi mahdollistaisi elinkaaripohjaisen ympäristönäkökohtien sisällyttämisen hankintoihin nykyistä paremmin. Tämä kannustaisi myös tarjoajia panostamaan ympäristömyönteiseen tuotesuunnitteluun ja edistäisi innovatiivisia julkisia hankintoja. (Alhola 2012, 38 -45.)

3 HANKINAPROSESSIN VAIHEET

3.1 Hankinnan suunnittelu

Hankinnan suunnittelun sisällöstä ei ole annettu erityisiä säännöksiä, mutta se on todellisuudessa yksi hankintaprosessin tärkeimmistä osista. Se miten hankinnassa onnistutaan, riippuu pitkälti kilpailutuksen etukäteen suunnittelusta, kustannusten laskemisesta ja toimintaympäristöön sopivista pitkäjänteisistä päätöksistä. Hankinnassa on kyse julkisen ja yksityissektorin välisestä kaupan käynnistä ja sitä edistää toisaalta se, että julkinen sektori tutustuu markkinoihin ja toisaalta se, että yritykset tuntevat julkisen sektorin toimintatavat, hankinnoille asetetut tavoitteet ja hankintalainsäädännön asettamat vaatimukset. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 123 -124.)

3.1.1 Tekninen vuoropuhelu

Onnistuakseen kilpailutuksessa on hankintayksikön tunnettava hyvin hankittavan tuotteen tai palvelun markkinat, mitä kannattaa ostaa tai millaisia vaihtoehtoja markkinoilla on tarjolla. Jos tätä tietoa ei ole niin hankintalainsäädäntö mahdollistaa hankintayksikön ja toimittajien kanssa käyvän keskustelun ennen kuin tarjouskilpailu on lähtenyt käyntiin eli hankintailmoitus on julkaistu. Usein hankintayksiköt suhtautuvat varauksellisesti mahdollisuuteen kartoittaa markkinat sekä keskusteluun yritysten kanssa. Näissä keskusteluista voi saada tietoa alan viimeisimmästä kehityksestä ja vaihtoehtoja siitä miten hankinta kannattaisi toteuttaa. Tätä teknistä vuoropuhelua voidaan käydä toimittajien kanssa kirjallisesti tai suullisesti. Hankintayksikön on toimittava avoimesti, tasapuolisesti ja syrjimättömästi niin, ettei varsinaisessa kilpailuttamisvaiheessa synny ristiriitailannetta, esimerkiksi siitä, että joku toimittaja on voinut räätälöidä tarjouspyynnön sellaiseksi, etteivät muut yritykset pysty tarjousta tekemään. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 137 -138.)

Markkinoiden kartoittamiseksi ei ole erityisiä menettelysäännöksiä ja se voi tapahtua esimerkiksi keräämällä esitteitä, tekemällä tutustumiskäyntejä, infotilaisuuksissa ja messuilla käymällä tai hakemalla tietoa internetistä, alan julkaisuista tai lehdistä. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 140.)

3.1.2 Tietopyyntö

Suunniteltaessa hankintaa voi hankintayksikkö käyttää apuna toimittajille osoitettua tietopyyntöä, jonka tarkoituksena on selvittää markkinoilla olevia ratkaisumalleja hankinnan kohteeseen. Tietopyynnössä tilaaja kuvaa hankinnan kohteeseen liittyvän tilanteen tai tavoitteet ja pyytää toimittajaa vapaamuotoisesti esittämään ratkaisumallia hankinnan toteuttamiseksi. Siinä voidaan myös pyytää arviota hankinnan kohteena olevan suorituksen työmäärästä ja kustannuksista. Tietopyynnön tavoitteena on saada tarjouspyynnön laatimista varten tietoa vaihtoehtoisista toteutustavoista ja kustannuksista. Lisäksi tilaaja voi saada tietoa tarjoajien kiinnostuksesta hanketta kohtaan ja tarjoajien mahdollinen lukumäärä, mikä voi auttaa valitsemaan sopivan hankintamenettelyn. Tilaaja voi järjestää tietopyyntöön liittyvänä hanketta käsittelevän tiedotustilaisuuden, joka on hyvä järjestää ennen kuin tietopyyntöön vastaamisen määräaika on kulunut loppuun. Tietopyynnön lähettäminen ei sido tilaajaa käynnistämään hankintaa. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 140.)

Tietopyyntö voidaan julkaista samalla tavalla kuin hankintailmoitus soveltuvien osin esimerkiksi HILMAssa tai julkaista hankintayksikön kotisivuilla tai se voidaan lähettää hankintayksikön tiedossa oleville toimittajille. Tietopyyntöä ei tarvitse lähettää kaikille toimittajille kunhan hankintayksikkö ei vaaranna tarjoajien tasapuolista ja syrjimätöntä kohtelua itse tarjouskilpailussa. Tärkeää on, että tietopyynnössä ilmaistaan selkeästi sen olevan tietopyyntö eikä tarjouspyyntö. Siinä on myös hyvä kertoa milloin tarjouskilpailu tullaan mahdollisesti järjestämään. Toimittajat eivät ole velvollisia vastaamaan tietopyyntöön, mutta usein vastaaminen pyydetyllä tavalla on kuitenkin niiden edun mukaista. Vastauksessaan toimittaja voi pyrkiä osoittamaan esimerkiksi omiin tuotteisiin tai palveluihin

liittyviä laatutekijöitä. Vastaaminen ei ole vielä sitova tarjous. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 140 -141.)

3.1.3 Yritysten mahdollisuudet vaikuttaa tarjouspyynnön sisältöön

Yritykset voivat aktiivisesti vaikuttaa tarjouspyynnön sisältöön markkinoimalla ja informoimalla hankintayksiköitä tarjolla olevista tuotteista, palveluista ja vaihtoehtoisista ratkaisuista, vastaamalla tietopyyntöihin, kommentoimalla tarjouspyyntöluonnoksia, informaatiotilaisuuksiin osallistumalla ja esittämällä kysymyksiä ja lisäselvityspyyntöjä tarjousaikana. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 307.)

3.2 Tarjouspyynnön laadinta

Hankintalain 7 luvun 40 § mukaan ”tarjouspyyntö on tehtävä kirjallisesti ja laadittava niin selväksi, että sen perusteella voidaan antaa yhteismitallisia ja keskenään vertailukelpoisia tarjouksia”. Hankintalain 7 luvun 41 § mukaan tarjouspyynnössä tai soveltuvien osin hankintapyynnössä on oltava ”tarjouksen valintaperuste sekä käytettäessä kokonaistaloudellista edullisuutta tarjouksen vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus tai kohtuullinen vaihteluväli taikka poikkeuksellisissa tapauksissa vertailuperusteiden tärkeysjärjestys.” (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

Tarjouspyynnössä hankkija määrittelee haluamansa tuotteen tai palvelun ja kaikki siihen liittyvät vaatimukset ja ehdot, joilla on merkitystä tarjouksen tekemisessä ja hinnoittelussa. Tarjouspyyntö on tärkein asiakirja hankintaprosessissa. Siksi sen laatimiseen on varattava riittävästi aikaa ja resursseja. Tarjouspyynnön sisällölle ei ole erityisiä muotovaatimuksia, mutta selkeä rakenne ja lomakkeistaminen helpottavat tarjouksen tekemistä ja käsittelyä. Epäselvyydet, virheet ja puutteet tarjouspyynnössä johtavat usein siihen, ettei hankintaprosessia voida viedä loppuun lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Yksi merkittä-

vimmistä ongelmista on tarjousten vertailukelvottomuus. Tällöin tarjoukset eivät ole olleet yhteismitallisia. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 246- 249.)

3.2.1 Tekniset eritelvät

Hankinnan kohde on aina määriteltävä tarkasti, koska tällä tavoin varmistetaan, että hankittava tuote tai palvelu vastaa tilaajan ja loppukäyttäjän tarpeita ja soveltuu käyttötarkoitukseen ja myös, että tarjoajat ymmärtävät hankinnan luonteen ja sisällön. Hankinnan kohteen määrittely tapahtuu hankinnoissa hankinnan teknistä määrittelyä koskevia sääntöjä noudattaen. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 254- 255.)

Hankintalain 7 luvun 44 § todetaan, että ”hankinnan sisältöä kuvaavat tekniset eritelvät esitetään hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Teknisten eritelmien tulee mahdollistaa tarjoajille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuun ja ne eivät saa perusteettomasti rajoittaa kilpailua julkisissa hankinnoissa. (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

Tekniset eritelvät on laadittava

- 1) viittaamalla kansalliseen standardiin, jolla saatetaan voimaan eurooppalainen standardi, eurooppalaiseen tekniseen hyväksyntään, viralliseen tekniseen määrittelyyn, kansainväliseen standardiin tai tekniseen viitteeseen taikka, jos edellä mainittuja ei ole, viittaukseen on lisättävä ilmaisu ”tai vastaava”;
- 2) suorituskyyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten perusteella, jotka ovat riittävän täsmällisiä hankinnan kohteen määrittämiseen ja tarjouksen valintaan
- 3) viittaamalla hankinnan kohteen tiettyjen ominaisuuksien osalta 1 kohdan mukaisesti teknisiin määrittelyihin ja tiettyjen ominaisuuksien osalta 2 kohdan mukaisesti vaatimuksiin
- 4) suorituskyyä koskevien tai toiminnallisten vaatimusten perusteella ja viittaamalla 1 kohdan mukaisesti teknisiin määrittelyihin olettaen niiden olevan suo-

rituskykyä tai mikäli ne ovat suorituskkyä tai toiminnallisia ominaisuuksia koskevien vaatimusten mukaisia. (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

Teknisissä eritelmissä ei saa mainita tiettyä valmistajaa tai alkuperää olevia tavaroita. Niissä ei myöskään saa viitata tavaramerkkiin, patenttiin, tuotetyyppiin, alkuperään, erityiseen menetelmään tai tuotantoon siten, että viittaus suosisi tai syrjisi tiettyjä tarjoajia tai tavaroita. Tällainen viittaus on kuitenkin poikkeuksellisesti sallittu jos hankintasopimuksen kohdetta ei ole muutoin mahdollista riittävän täsmällisesti ja selvästi kuvata. Tällöin viittaukseen on liitettävä ilmaisu "tai vastaava". (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

3.2.2 Lisätietojen antaminen tarjouskilpailun aikana

Tarjouspyynnössä on hyvä mainita, miten tarjouskilpailun aikana tapahtuu yhteydenpito ja lisätietojen antaminen. On molempien etu, niin hankintayksikön kuin tarjoajan, että hankintamenettelyssä varataan tarjoajille tarjouskilpailun aikana mahdollisuus esittää kysymyksiä ja pyytää lisätietoja. Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä olevat virheet, epäselvyydet ja puutteet on hyvä korjata mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tarjouspyyntöön voidaan asettaa päivämäärä, johon mennessä yritysten on kysyttävä lisätiedot. Lisätietopyynnöt ja kysymykset ovat varmintä ja turvallisinta esittää kirjallisesti, jotta tasapuolinen ja syrjimätön menettely kaikkia tarjoajia kohtaan säilyisi. Hankintayksikkö vastaa kaikille tarjoajille samanaikaisesti. Useimmiten tarjouspyynnössä ilmoitetaan sähköpostiosoite, johon kirjalliset kysymykset tulee lähettää tiettyyn päivämäärään mennessä ja milloin hankintayksikkö vastaa kysymyksiin esimerkiksi tarjouspyynnössä ilmoitettuun internetsivun osoitteeseen. (Eskola & Ruohoniemi 2011, 299.)

3.2.3 Ympäristöominaisuuksia koskevat tekniset eritelvät

Hankintalaki 7 luku 45 § perusteella suorituskykyä ja toiminnallisia ominaisuuksia koskeviin vaatimuksiin voi sisältyä myös ympäristöominaisuuksia koskevia vaatimuksia. Vaatimusten esittämiseen voi hankintayksikkö käyttää eurooppalaisessa, monikansallisessa tai muussa ympäristömerkissä olevia yksityiskohdallisia perusteita tai tarvittaessa niiden osia.

Ympäristömerkin perusteiden tai niiden osien käyttämiselle edellytyksenä on, että:

- 1) eritelvät soveltuvat tavaroiden tai palvelujen ominaisuuksien määrittämiseen
- 2) merkin vaatimukset kehitetään tieteellisen tiedon pohjalta
- 3) kaikki asianomaiset ovat voineet osallistua merkin laatimiseen kuten viranomaiset, kuluttajat, valmistajat, vähittäiskaupan edustajat ja ympäristöjärjestöt
- 4) merkki on kaikkien saatavilla.

Hankintayksikkö voi ilmoittaa, että tietyllä ympäristömerkillä varustetun tuotteen tai palvelun katsotaan täyttävän ympäristöominaisuuksiin liittyvät vaatimukset, mutta sen on kuitenkin hyväksyttävä myös tarjoajan esittämä muu osoitus, esimerkiksi valmistajan tekninen asiakirja tai tunnustetun toimielimen laatima tekninen raportti. (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

Tarjouspyyntöön voi liittää ympäristökysymyslomakkeet, jolla kysytään tarjousten vertailussa käytettäviä ympäristönäkökohtia. Lomakkeessa voidaan kertoa tarjoajille miten eri kohtia arvioidaan. Lomakkeessa voidaan kysyä muutamia tärkeimpiä ympäristökysymyksiä, esimerkiksi energiankulutusta, takuuaikaa, kierrätysjärjestelmää tai viitata muutamaa ympäristömerkin kriteeriin. (Nissinen 20

Ympäristömerkin myöntämisperusteita eli kriteerejä pitäisi käyttää mahdollisimman paljon hyväksi teknisiä eritelmiä ja valintaperusteita laadittaessa. Kriteerei-

den tulee liittyä sopimuksen kohteeseen ja auttaa määrittelemään tuotteen ominaisuuksia tai laatua. (Nissinen 2004, 47.)04, 43.)

Joutsenmerkityt puhdistusaineet vaikuttavat ympäristöön mahdollisimman vähän ja niiden sisältämille kemikaaleille on asetettu tarkat vaatimukset. Ympäristövaatimuksissa asetetaan mm. vaatimukset ympäristölle vaarallisille aineille sekä aineille, jotka eivät hajoa helposti vesiympäristössä. Puhdistusaineiden ympäristövaatimuksia koskevat kaikkia sisältyviä aineita ja myös aineosissa olevia lisäaineita esim. säilöntäaineita ja stabilisaattoreita, mutta ei raaka-ainetuotannon epäpuhtauksia. Tuotteen ympäristövaikutus riippuu myös sen käyttötavoista esimerkiksi tuotteen annostelusta. Joutsenmerkityllä puhdistusaineella on myös pakkauksia koskevia vaatimuksia, joilla vähennetään pakkausmäärää ja lisätään kierrätystä ja uusiokäyttöä. Kierrätykseen sopivat tuotepakkaukset on tunnistamisen helpottamiseksi merkittävä DIN 6120, osan 2 tai vastaavan merkintäjärjestelmän mukaan. Pakkauksissa eikä etiketeissä ei saa käyttää PVC:tä tai muuhun kloorattuun aineeseen perustuvia muoveja. (Puhdistusaineiden pohjoismainen ympäristömerkintä 2010, 1- 13.)

Joutsenmerkityt puhdistusaineet on tarkoitettu kiinteiden pintojen (lattiat, seinät, katot, ovet, laatat ja ikkunat), keittiökalusteiden (esim. laatat, tiskipöytä, keittiökoneet ja valaisimet) ja saniteettikalusteiden (WC, kylpy amme, suihku, pesuallas, valaisimet) sisäiseen, yleiseen ja säännölliseen puhdistamiseen. Ne voivat olla tarkoitettu kuluttajille ja/tai ammattikäyttöön. Niiden tuotejako perustuu pääasiassa käyttöalueeseen eli WC-tuotteisiin ja muihin tuotteisiin ja käyttomenetelmään eli valmiiksi laimennettuihin tuotteisiin ja tiivistettyihin tuotteisiin. Joutsenmerkkiä ei myönnetä erikoispuhdistusaineille esim. pelkkä kalkinpoisto, hankausaineet ja uunin puhdistus, putkien ja viemärien puhdistus, biologisen kasvun rajoitus tai esto, täydellinen tai osittainen desinfiointi, jatkuva puhdistus esim. WC-raikastimet sekä pakastinten puhdistus. Lisäksi merkkiä ei voi myöntää puhdistusainetta sisältäville puhdistusliinoille. Omat kriteerinsä on käsiasianpesuaineilla, lattianhoitotuotteilla, teollisuuden puhdistusaineilla, elintarviketeollisuuden puhdistusaineilla sekä auton- ja veneenhoitotuotteilla. (Joutsenmerkki, puhdistusaine 2013, 2 – 3.)

3.2.4 Pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyyntö

Pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnön laatijalle löytyy internetistä (www.teknokem.fi) tarjouspyyntömalli sekä tietoa, mitä erilaisia laadullisia tekijöitä kannattaa huomioida. Tarjouspyynnön puhdistusaineiden laadullisia tekijöitä ja suositeltavat painoarvot voivat olla seuraavia:

- tuotteiden toimivuus 20 %
- käyttökustannukset 35 %
- toimituksien sujuvuus 5 %
- asiakaspalvelu 30 %
- tuotteiden ympäristövaikutukset 10 %

Tuotteiden ympäristövaikutuksia tai tuotteiden valmistajan kestävän kehityksen mukaista toimintaa voi arvioida seuraavasti:

- yritys on mukana pesu - ja puhdistusainealan Euroopan laajuisessa kestävän kehityksen hankkeessa eli A.I.S.E Charter for Sustainable Cleaning. Tällä Charter – vapaaehtoishankkeella edistetään kotitalouksien ja ammattilaisille pesuaineita valmistavien yritysten kestävän kehityksen mukaista toimintaa.
- yritys voi olla mukana Responsible Care – Vastuu huomisesta – ohjelmassa. Tämä ohjelma on kansainvälinen kemianteollisuuden omaehtoinen ympäristö-, terveys- ja turvallisuusohjelma, jonka tavoitteena on kestävän kehityksen mukainen toiminta.
- tuotteet ovat ympäristömerkittyjä, esim. pohjoismainen Joutsenmerkki tai EU-kukka tai muuten täyttävät nämä kriteerit
- yritys voi olla sitoutunut valtakunnalliseen pakkausalan ympäristörekisteri PYR Oy:n tuottajayhteisöihin tai tuotteiden pakkausmateriaalivalinnoissa on kiinnitetty huomiota ympäristövaikutuksiin. (Teknokemian Yhdistys 2013)

Vaihtoehtoinen pesu- ja puhdistusaineen tarjous

Hankintayksiköllä on oikeus määrittää hankinnan kohde tarpeittensa perusteella ja päättää minkälaisia vaikutuksia hankinnalla halutaan olevan. Jos tavoitellaan positiivisia ympäristövaikutuksia tai innovatiivisuutta, voi joissakin tilanteissa olla hyvä ja hyödyllistä sallia vaihtoehtoisia tarjouksia tai osatarjouksen tekeminen. Vaihtoehtoinen tarjous voi olla pesuaineita hankittaessa esimerkiksi, että pyydetään tarjoukset erikseen ympäristökriteerit täyttävistä pesuaineista ja tavanomaisista pesuaineista. Innovatiivisuus hankintamenettelyssä korostuu erityisesti neuvottelumenettelyssä ja suunnittelukilpailussa. (Sarmela 2011, 46.)

3.2.5 Esimerkkejä HILMA ilmoituskanavassa julkaistuista pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnöistä

Vaasan kaupungin siivousaineet tarjouspyynnössä kokonaistaloudellisesti edullisen tarjouksen arviointiperusteet: hinta 50 pistettä, laatu 50 pistettä, joka ja kaantui eri tuoteryhmittäin ja puhdistusaineiden tuoteryhmän laadun arviointikriteerit olivat aineen puhdistusteho, aineen monikäyttöisyys ja etiketin selkeys. Tarjouksessa piti esittää vapaamuotoinen selvitys ympäristöasioiden huomioimisesta tarjoajan ja / tuotteiden valmistajan toiminnassa sekä selvitykset ympäristöjärjestelmistä tai vastaavista. (Vaasa 2013.)

Seinäjoen kaupungin pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnössä kokonaistaloudellisesti edullisen tarjouksen arviointiperusteet: hinta 80 pistettä ja ympäristömerkki tai ympäristömerkin kriteeristön täytyminen 20 pistettä. Tarjoajan tuli merkitä hinnoitteluliitteeseen, mikäli tuotteelle on myönnetty ETA-alueella käytössä oleva ympäristömerkki tai tuote täyttää jonkin ETA-alueella käytössä olevan ympäristömerkin kriteerit. Lisäksi tarjoajan tulee antaa tarjouksessa selvitys ympäristöohjelmastaan. (Seinäjoki 2013.)

Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän siivousaineet tarjouspyynnössä kokonaistaloudellisesti edullisen tarjouksen arviointiperusteet: hinta 55 pistettä, tuotteiden toimivuus ja laatutekijät 20 pistettä, tuoteperheet 10 pistettä, palvelun ominaisuudet 10 pistettä, toimitusehdoista aiheutuvat kustannukset 5 pistettä.

Tarjouspyynnön liitteessä kysyttiin ympäristömerkkiä eri tuotteille, mutta missään arviointiperusteiden kohdassa ei ympäristömerkkiä mainittu. Hankinnasta tehtiin oikaisupäätös 16.1.2013 ja hankinta keskeytettiin helmikuussa 2013. Hilmassa julkaistussa jälki-ilmoituksessa 5.2.2013 keskeytyksen syynä on tarjouspyynnössä ja hankintaoikaisussa ilmenneet vieheet hankinnan toimittajien tasapuolisuuden ja syrjimättömyyden varmistamiseksi. (Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä 2013.)

Jämsän kaupungin puhdistusaineiden tarjouspyynnössä kokonaistaloudellisesti edullisen tarjouksen arviointiperusteet: hinta 40 pistettä, tuotteen toimivuus 10 pistettä, toimitusvarmuus 20 pistettä, ympäristön huomioiminen 10 pistettä, palvelu ja koulutus 20 pistettä. Kelpoisuusehdoissa tuotteille yrityksellä tuli olla voimassa olevien EU-standardien mukainen ympäristö- ja laatu järjestelmä ja tuotteista piti kuvata ympäristön kuormittavuuden kohdalla onko tuote ympäristömerkitty. Tarjousliitteenä oli teknokemian yhdistyksen ry:n suosittelema pesu- ja puhdistusaineiden tarjousliite. (Jämsän kaupunki 2012.)

Keuruun kaupungin pesu- ja puhdistusaineet tarjouspyynnössä kokonaistaloudellisen edullisuuden arviointiperusteet: hinta 60 pistettä, laatu 25 pistettä ja toimittajapalvelut 15 pistettä. Laatusuhteiden painotussuhteet oli jaettu käyttäjävälisyyks, annosteltavuus, matalavaahtoisuus, pakkausmerkinnät ja pakkauskoot max 10 pistettä sekä tuoteominaisuudet max 5 pistettä ja ympäristömerkkipisteet max 10 pistettä. Ympäristövaatimukset olivat pakkausten ympäristöystävällisyys ja uudelleen käytettävyyys ja ympäristömerkit (Joutsenmerkki, EU-kukka ja Bra miljöval) (Keuruun kaupunki 2013.)

3.3 Tarjousten vertailu

3.3.1 Tarjouksen valinta

Hankintalain 8 luvun 62§ mukaan tarjouksista on hyväksyttävä se, joka on hankintayksikön kannalta kokonaistaloudellisesti edullisin hankinnan kohteeseen liittyvien vertailuperusteiden mukaan, tai joka on hinnaltaan halvin. Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen vertailuperusteina voi olla esimerkiksi laatu, hinta, tekniset ansiot, esteettiset ja toiminnalliset ominaisuudet, ympäristöystävällisyys, käyttökustannukset, kustannustehokkuus, myynnin jälkeinen palvelu ja tekninen tuki, huoltopalvelut, toimituspäivät tai toimitus- tai toteutusajat tai elinkaarikustannukset. (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

Hankintayksikkö voi kokonaistaloudellista edullisuutta arvioidessaan ottaa huomioon myös asianomaisen yleisön tarpeisiin liittyviä taloudellisia ja laadullisia perusteita sekä ympäristövaatimusten täyttämiseen liittyviä perusteita, jos tällaiset perusteet ovat mitattavissa ja liittyvät hankinnan kohteeseen. Lisäksi hankintayksikkö voi samoin edellytyksin ottaa huomioon myös hankinnan kohteen käyttäjänä toimivan erityisen heikossa asemassa olevan väestönosan tarpeisiin liittyviä perusteita, jos tällaiset tekijät on määritelty teknisissä eritelmissä. (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

Kun käytetään valintaperusteena kokonaistaloudellista edullisuutta vertailuperusteet ja niiden suhteellinen painotus on ilmoitettava hankintailmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa. Painotus voidaan myös ilmaista ilmoittamalla kohtuullinen vaihteluväli. Vertailuperusteet on ilmoitettava tärkeysjärjestyksessä, jos vertailuperusteiden suhteellisen painotuksen ilmaiseminen ei ole mahdollista. (Hankintalaki 30.3.2007/348.)

3.3.2 Ympäristönäkökohdat kokonaistaloudellisuuden arvioinnissa

Hankinnan kokonaistaloudellista edullisuutta arvioitaessa vertailuperusteena ei riitä yleisluonteinen viittaus ympäristöystävällisyyteen, vaan hankintayksikön on

yksilöitävä ja avattava ympäristöystävällisyyden vertailuperusteita niin, että tarjoajille on selvää mitä niillä tarkoitetaan, siis tapauskohtaisesti, riittävän yksityiskohtaisiksi ja selviksi. Vertailuperusteiden kuten jo aikaisemmin todettiin, on liityttävä hankinnan kohteeseen eli tavaraan, palveluun tai urakkaan. Kiellettyjä vertailuperusteita ovat esimerkiksi tarjoajayrityksen toimintaan liittyvät perusteet esimerkiksi yrityksen ympäristöjärjestelmät tai tuotantomenetelmät. Näitä kriteereitä ei voi käyttää eikä pisteyttää tarjousvertailussa, mutta ympäristöjärjestelmiä voi kysyä tarjoajien soveltuvuutta arvioitaessa ja tuotannon menetelmiä hankinnan kohdetta määriteltäessä. (Sarmela 2011, 37.)

Kokonaistaloudellisesti edullisuuden arvioinnissa vertailuperusteiden tulee siis aina liittyä sellaisiin seikkoihin, joilla on lähtökohtaisesti taloudellista arvoa hankintayksikön näkökulmasta tarkasteltuna. Toisaalta oikeuskäytännössä on vahvistettu, että jokaisen käytettävän vertailuperusteen ei tarvitse olla puhtaasti taloudellinen. Tähän viittaa edellä esitetty hankintalain kohta eettiset ominaisuudet. Niinpä vertailuperusteena voi esimerkiksi olla sellaisia ympäristönäkökohtia, jotka eivät tuota hankintayksikölle välitöntä taloudellista etua. (Eskola & Ruohoniemi 2011,356.) Vertailuperusteena voidaan käyttää myös elinkaarikustannuksia kokonaisuudessaan, jolloin saadaan hankittavan tavaran tai palvelun hankintasopimuksen esille todelliset kustannukset. (Sarmela 2011, 36.)

4 SELVITYS YMPÄRISTÖYSTÄVÄLLISYYDESTÄ PUHDISTUSAINEIDEN HANKINNASSA

4.1 Tarjousten vertailu

4.1.1 Ympäristönäkökohtia koskeva vuoropuhelu ennen puhdistusaineiden tarjouskilpailun aloittamista

Haastattelujen perusteella julkisen sektorin **hankkijat käyvät vuoropuhelua** ympäristönäkökohtien huomioimisesta pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnössä yrityksen kanssa varsin **vähän tai jopa ei ollenkaan** ennen tarjouskilpailun aloittamista. Uusia ilmiöitä hankintayksiköiden toiminnassa on nuori sukupolvi, joka on rohkeampi ja kiinnostuneempi kuin aikaisemmat hankkijat. Lisäksi uutuutena ovat tulleet hankintayksiköt esimerkiksi kuntaliitosten myötä tai hankintarenkaat, joilla ei ole aikaisempaa kokemusta ympäristönäkökulmien huomioimisesta kilpailuttamisessa. Kunta tai hankintarengas on tehnyt hankintaohjeen, jossa määritellään uudet ympäristöystävälliset hankinnat. Tällöin hankintayksikköön on tullut käsky ylemmältä taholta ja sitten otetaan yhteyttä yritykseen miten asian suhteen pitäisi toimia.

Hankintayksiköt kysyvät yrityksiltä useimmiten **ympäristömerkittyjä tuotteita** tai vastaavia tuotteita, joskus kysytään yrityksen ISO 14001 ympäristöjärjestelmästandardin toimivuudesta, ISO 9001 laadunhallintajärjestelmistä ja pakkausmateriaaleista.

Yritykset käyvät teknistä vuoropuhelua hankintayksiköiden kanssa ennen tarjouskilpailun alkamista melko vähän mm. sähköpostilla. Tällöin keskustelu on vapaampaa ja epävirallisempaa. **Eniten keskustelua käydään kuitenkin vastatarjouspyynnön julkaisemisen jälkeen tarjouskilpailun alettua**, jolloin yritysten on mahdollista tehdä lisäkysymyksiä. Näissä lisäkysymyksissä voidaan pyytää esimerkiksi tarkennuksia ympäristöystävällisyyteen liittyviä määrittelyjä niistä tuoteryhmistä missä ei ole olemassa virallisia ympäristökriteereitä kuten

esim. desinfiointiaineet. Tällöin pyydetään poistamaan mahdollisesti niiden osuus tarjousten vertailusta, mikä liittyy ko. tuotteiden osalta ympäristökriteereihin. Toisin sanoen ko. tuotteiden vertailuperusteisiin ei voi asettaa ympäristömerkkikriteeistää, koska sitä ei ole olemassa. Yritys voi myös esimerkiksi pyytää tarkentamaan ISO 14001 ympäristöjärjestelmästandardin osalta tarjousta siten, että edellytetäänkö sitä tarjottavien tuotteiden valmistajalta vai tarjoajalta. Tässä tapauksessa tarjoaja voi olla eri kuin tuotteen valmistaja, monesti tarjouksessa virheellisesti edellytetään tarjoajalta tuota ympäristöjärjestelmästandardia. Yksi haastateltava pohti myös sitä, näkyykö kilpailutuksen tuloksessa käytyä vuoropuhelua, saadaanko tehoa irti?

Kaikki haastateltavat halusivat **käydä huomattavasti enemmän vuoropuhelua** ennen tarjouskilpailun aloittamista. Tällöin tarjouspyynnöt tulisivat selkeämmiksi ja tulkinnat tarjouspyynnön sisällöstä vähenisivät ja valintakriteeristö olisi aukoton. Hankintayksikkö saa tällöin myös parhaat tarjoukset ja voi tehdä niistä parhaat hankintapäätökset. **Molemmat osapuolet voivat hyötyvät vuoropuhelusta:** tarjoajalle syntyy parempi mielikuva tarpeista, joita hankkijalla on, hankkija taas saa puolestaan laajemman ymmärryksen siitä, millaisia ratkaisuja eri firmoilla on ja miten heidän kohteissaan asioita voitaisiin hoitaa ympäristömyötäisesti. Onnistuneen vuoropuhelun myötä voi syntyä ympäristömyönteisiä tuotteita ja menetelmiä kuten esimerkiksi erilaiset annostelu- ja tuoteratkaisut.

Haastateltavat arvelivat **vuoropuhelun puutteen** johtuvan monesta eri syystä: oletetaan, että osataan itse laatia ympäristönäkökulmat, puuttuu vuorovaikutussuhde, on kiire, hankintayksikkö ei luota alan tuntemukseensa. Joskus vuoropuhelun välttämisen syynä voi olla pelko, että tulee yritysten toimesta harhaanjohtetuksi tai manipuloiduksi. Monesti halutaan pitäytyä varmoissa, tutuissa valinnoissa, eikä uskalleta ottaa ympäristöystävällisyyttä uudeksi kriteeriksi tai halutaan vain pitäytyä tutussa toimittajassa. Hankkijat voivat myös pelätä, että vuoropuhelun käyminen syrjii muita toimittajia.

Yritykset voisivat **lisätä ja kehittää vuoropuhelua** hankintayksikköiden kanssa lisäämällä vuorovaikutussuhteita, löytämällä yhteisiä foorumeita toimittajien ja hankkijoiden välille, asiantuntijaseminaareilla ja luennoilla, järjestämällä erilaisia

tuoteinfo ja markkinointitilaisuuksia sekä päivittäisessä arjen työssä. Yksi haastateltavista kertoi, että yritys on valmis jakamaan tietoa asiakkaiden hankintayksiköille ja asiantuntijoille. Haastateltava korostaa, että tietoa kannattaa ottaa vastaan, koska se ilmaista konsultointia ja parantaa tarjouspyynnön laatua, estää tulkinta mahdollisuuksia sekä edistää kilpailua. Hankintayksikkö kuitenkin itse päättää saamansa tiedon käyttämisestä.

4.1.2 Tarjouspyyntö

Julkisen sektorin hankintayksiköt **käyttävät usein ympäristöystävällisyyttä tarjouspyynnön vertailuperusteena** ja yleisemmin vertailuperusteena on ympäristömerkki, esimerkiksi Joutsenmerkki tai EU-kukka. Vertailuperusteena, että yritys on mukana A.I.S.E Charter for Sustainable Cleaning eli pesu- ja puhdistusainealan Euroopan laajuisessa kestävän kehityksen hankkeessa tai yritys on mukana Responsible Care – Vastuu huomisesta – ohjelmassa tai yritys on sitoutunut valtakunnalliseen pakkausalan ympäristörekisteri PYR Oy:n tuottajayhteisöihin tai puhdistusaineiden ympäristölle haitallisten aineosien vähäisyys tai ympäristömerkin kriteerit täyttävät tuotteet, joilla ei kuitenkaan ole haettu ympäristömerkkiä, ei mainita tarjouspyynnön vertailuperusteissa koskaan tai harvoin.

Haastattelussa kysyttiin mitkä ovat yritysten mielestä kaksi tärkeintä ympäristöystävällisyyden vertailuperustetta. Mielenpitoet jakautuivat niin, että ympäristömerkkiä ja yrityksen mukana oloa A.I.S. E Charter for Sustainable Cleaning hankkeessa pidettiin tärkeimpinä vertailuperusteina ja seuraavaksi tärkeimpinä pidettiin sitä, että yritys on mukana Responsible Care – ohjelmassa. Perusteluiksi mainittiin ympäristömerkin käytön helppous ja yksi haastatelluista perusteli valintaansa siten, että ne yritykset, jotka ovat mukana A.I.S.E Charter for Sustainable hankkeessa ja Responsible Care –ohjelmassa, tekevät ympäristömyön-teistä työtä koko kestävän kehityksen osalta. Haastateltavan mielestä näihin kaikkien yritysten tulisi kuulua ja hankkijoiden tulisi tarjouspyynnössä ottaa ne huomioon.

Yritysten mielestä **ympäristöystävällisyyden painoarvo** prosentteina pitäisi olla 15 – 40 % välissä puhdistusaineiden tarjouspyynnön vertailuperusteissa. Näitä paino-arvoja pitäisi käyttää, vasta kun ympäristöystävällisyyttä tulkittaisiin laajemmin eli painoarvona olisi muu kuin ympäristömerkki. Jos tuotteen ympäristömerkki on painoarvona, pitäisi se arvioida tuotekohtaisesti käyttövolyymin mukaan eikä ympäristömerkittyjen tuotteiden määrän mukaan. Näin kun meneillään, saadaan eniten painoarvoa ympäristömerkityille tuotteille. ”Jos tarjouspyynnössä ei huomioida kestävän kehityksen ratkaisuja käytännön tasolla, ei ympäristöystävällisyydellä ole mitään merkitystä” totesi yksi haastateltavista.

Yrityksiltä pyydetään todella harvoin tai ei koskaan tarjouspyyntö erikseen ympäristöystävällisistä puhdistusaineista ja tavanomaisista puhdistusaineista.

Puhdistusaineiden tarjouspyynnön **vertailuperusteina** voi olla ympäristönäkökohtia, jotka **eivät tuota välitöntä taloudellista etua** hankintayksikölle. Yhden haastateltavan mielestä näitä vertailuperusteita voisivat olla hiilijalanjälki, tuotanto-olosuhteet ja ”puhtauden lähiruoka”. Miten hiilijalanjälki todennetaan, on vaikea määritellä, samoin tuotanto-olosuhteissa syrjimättömyys kotimaisuudessa ja normistossa, pohti haastateltava. Ja miten kehitetään kriteereitä, jotka menevät julkisessa sektorissa läpi? Toinen haastateltava oli sitä mieltä, että ”jos pyydetään pelkästään ympäristömerkin kriteerit täyttäviä tuotteita, se ei anna välitöntä taloudellista etua hankintayksikölle. Pelkkä ympäristömerkki ei takaa ympäristön arvojen toteutumista, vaan siihen tarvitaan elinkaariajattelua ja käytännön toimia, joilla voidaan varmistaa kestävä kehitys. Onko siis järkevää kysyä ympäristömerkkiä, joka voi tulla kalliimmaksi kuin tavallinen puhdistusaine, jolle ei ole haettu ympäristömerkkiä, mutta joka täyttää ympäristömerkin kriteerit.”

Kysyttäessä yritysten mielipidettä siitä, **miten ympäristönäkökohtien huomiointi vertailuperusteina on kehittynyt** viime vuosien aikana puhdistusaineiden hankinnassa, jakoi mielipiteitä. Toisaalta oltiin sitä mieltä, että huomiointi on jatkuvasti kasvanut ja kehittynyt, koska ympäristömerkit ovat osa hankintalakia. Toisaalta ei ole kehittynyt, koska kilpailutetaan ainoastaan ympäris-

tömerkkien lukumäärää. Yhden haastateltavan mielestä pitäisi antaa ”työkaluja” hankintayksiköille, niin voisi tapahtua kehitystä.

Yksi haastateltava pohti ajatusta siitä, mikä merkitys on ympäristömerkillä, jos tuote valmistetaan esim. Suomessa tai Kiinassa, molemmilla on ympäristömerkki, mutta toinen tuote on valmistettu todella kaukana. Onko kaukana valmistettu tuote oikeasti ympäristöystävällinen tuote. Hän pohti myös, miten voisi saada Avain-lipputuotteen kriteereihin mukaan, miten toimitaan, ettei rajoiteta hankintaa.

Haastateltavilta kysyttiin myös sitä, miten yritys konkreettisesti määritteli ympäristöystävällisyyttä kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteena tarjouspyynnössä eli miten yritys avaisi saman ympäristöystävällisyys niin, että se olisi tarjoajille selvä mitä tarkoitetaan? Toinen haastateltavista ei ollut törmännyt asiaan, eli että sanaa ympäristöystävällisyys olisi avattu. Hän pohti, että pitää miettiä koko toimintaa, elinkaariajattelua; valmistusprosessia, myyntikenttää ja lopukäyttäjää.

Toinen haastateltava vastasi seuraavasti: ”ympäristöystävällisyys ”sanana” ei yleensä virallisessa tarjousasiakirjassa ole hyvä termi kuvaamaan riittävän tarkasti haluttua tavoitetasoa. Sinänsä sanaa voi käyttää tarjouspyynnön ympäristöosionalustuksena, mutta oleellista on avata haluttu ympäristöystävällisyyden taso kaikille tarjoajille konkreettisesti. Käytännössä tarjouksen ”ympäristöystävällisyyden taso” määräytyy sen mukaan, mitä ympäristöystävällisyyteen liittyviä soveltuvuus / kelpoisuusehtoja tarjouspyyntöön määritellään ja toisaalta, mitä yhteismitallisia muita vertailuperusteita tarjouspyyntöön liitetään. Eli oleellista on, että tarjoajille ei jää ns. tulkinnan varaa, mitä tarjousten pyytäjä termillä ”ympäristöystävällisyys” tarkoittaa, vaan tarjoajat näkevät heti tarjouspyynnöstä mitä ”ehtoja ja kriteereitä” heidän tarjoajana ja toisaalta tarjoamansa tuotteiden tulee täyttää. Esimerkiksi tuotteen on täytettävä ko. tuoteryhmälle asetetut omat Joutsenmerkin vaatimukset. Selvitys jokaisesta tarjouspyynnössä tarkemmin yksilöidystä tuotteesta, jolta edellytetään tämän kriteerin täyttymistä, on liitettävä erillinen selvitys tarjoukseen. Toinen esimerkki tuotantolaitoksella on ISO 14001

– ympäristösertifikaatti tai vastaava tai täyttää sertifikaatille asetetut vaatimukset.”

4.2 Johtopäätökset

Tutkimuksen pääongelma on kaksijakoinen. Ensimmäinen ongelma koskee sitä, miten ympäristönäkökohtia koskevaa vuoropuhelua voidaan hyödyntää pesu- ja puhdistusaineiden hankinnoissa. Tutkimuksessa halutaan myös selvittää, miten vuoropuhelua käydään, mitä se sisältää, mitä hyötyä sen käymisestä on ja miten vuoropuhelua voisi kehittää. Toisena ongelmana on selvittää, miten ympäristöystävällisyyttä voidaan määritellä pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnössä sekä, mitä yritykset haluaisivat käyttää ympäristöystävällisyyttä kuvaavina vertailuperusteina puhdistusaineiden tarjouspyynnössä?

4.2.1 Päätelmiä vuoropuhelusta

Hankinnan suunnittelu on hankintaprosessin yksi tärkeimmistä osista. Hankintayksikön tulisi siksi paneutua ja varata riittävästi aikaa tähän. Yritysten mukaan hankintayksiköt käyvät aivan liian vähän vuoropuhelua ennen tarjouspyynnön julkistamista. Syyt vuoropuhelun käymättömyyteen ovat samanlaisia kuin aikaisemmissa tutkimuksissa on selvitetty. Asenteista hankintoja kohtaan on selvästi parantumassa uusien hankinnasta vastaavien henkilöiden ja – yksiköiden ollessa kiinnostuneempia ympäristönäkökohtia. Tässä kohtaan olisi hyvä panostaa yhteistyötä kunnan tai hankintarenkaan sisällä, esimerkiksi hankintalakimiehen kanssa. Häneltä voisi saada neuvoa esimerkiksi vertailuperusteiden monipuolistamiseen.

Vuorovaikutussuhteiden ja yhteistyön lisääminen hankintayksikön ja yritysten välille olisi tärkeää. Yrityksillä on selvästi tietoa asiasta ja halua auttaa hankintayksiköitä. Vuoropuhelun avulla määritellä hankinnan kohdetta tarkemmin ja niiden vaatimuksilla voidaan vaikuttaa yritysten tuotekehitykseen ja tuotteiden ominaisuuksiin. Vaikka yritykset esittivät monia vaihtoehtoja vuoropuhelun li-

säämiseksi ja hyviä perusteita vuoropuhelun käymiseksi ja se, että markkinoiden kartoittamiseksi ei ole hankintayksiköille erityisiä menettelysäännöksiä, ei vuoropuhelu tunnu toimivan. Onko käytännössä tilaisuuksia missä ympäristönäkökohdista keskustellaan ja annetaan tietoa? Tässä kohtaan yrityksillä olisi mielestäni hyvä tilaisuus tarttua asiaan.

4.2.2 Päätelmiä pesu- ja puhdistusaineiden ympäristöystävällisyydestä vertailuperusteiden määrittelystä

Julkisen sektorin hankintayksikön useimmin tarjouspyynnössä käyttämä vertailuperuste oli ympäristömerkki ja sen määrä tuotteissa. Yritykset haluaisivat käyttää ympäristöystävällisyyttä kuvaavina vertailuperusteina muutakin kuin ympäristömerkkien määrää. Jos ympäristömerkkiä käytetään vertailuperusteena, niin sitä pitäisi vertailla tuotekohtaisesti käyttövolyymin mukaan. Ympäristömerkin myöntämisperusteita eli kriteereitä voisi myös käyttää vertailuperusteina, ja sitä miten yritykset ovat mukana erilaisissa kestävän kehityksen hankkeissa, ja onko yritys sitoutunut esimerkiksi valtakunnalliseen pakkausalan ympäristörekisteri PYR Oy:n tuottajayhteisöihin. Tuotteen elinkaarikustannukset ovat vielä täysin jääneet huomioimatta, eikä niitä osasta vielä vertailla puhdistusaineiden tarjouspyynnössä.

Puhdistusaineiden tarjouspyynnössä vertailuperusteena ne ympäristönäkökohdat, jotka eivät tuota välitöntä taloudellista etua hankintayksikölle, tuotti mielenkiintoisia tuloksia: vertailuperusteina voisivat olla hiilijalanjälki ja tuotantolosuhteet sekä ruokapalveluista ajatuksen saanut ”puhtauden lähiruoka”. Miten vertailuperusteet näihin luotaisiin tasapuolisiksi ja syrjimättömiksi? Pelkkä ympäristömerkki ei tuota välitöntä taloudellista hyötyä hankintayksikölle. Ympäristömerkki maksaa, eli loppupelissä hankintayksikkö maksaa sen. Järkevintä olisi pyytää tarjousta ympäristökriteerit täyttävästä tuotteesta, jolle ei ole haettu ympäristömerkkiä.

Ympäristömerkin käyttäminen ainoana vertailuperusteena on tulkittavissa siten, että se on hankintayksiköiden mielestä varma ja hyväksyttävä kriteeri. Toisaalta

se on ihan ymmärrettävää, koska tietoa mikä muu se voisi olla, ei juuri ole. Helppointa hankintayksikön on mennä Teknokemian yhdistyksen sivuille internetissä, mistä löytyy pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyyntöihin liittyvää tietoa. Tarjouspyyntöliitteessä pyydetään mainitsemaan, onko tuotteella ympäristömerkki tai vastaava. Tämä ympäristömerkin kysymisellä / merkitsemisellä ei ole mitään tekemistä kokonaistaloudellisten vertailuperusteiden kanssa. Se luo kuitenkin helposti mielikuvan, että nyt on otettu huomioon ympäristönäkökohdat. Myöskään tarjouspyynnön puhdistusaineiden laadullisia tekijöitä kohdassa mainitaan tuotteiden ympäristövaikutukset, mutta niitä ei ole avattu ja yksilöity lainkaan.

Ympäristönäkökohtien huomioiminen puhdistusaineiden hankinnan vertailuperusteiden kehittämisessä on tapahtunut pientä muutosta. Ympäristöystävällisyys on hankintalakiin sisällytetty, mutta sen käytännön toteutus ei ole kehittynyt.

Hankintayksikön kysyessä vertailuperusteena ainoastaan ympäristömerkkien määrää, tuntuu siltä että he ovat monessa tapauksessa omasta mielestään oikealla asialla. HILMA ilmoituskanavassa julkaistuissa tarjouspyynnöissä 5 tarjouksesta kahdessa oli maininta vertailuperusteissa joko ympäristön huomioiminen tai ympäristömerkkipisteet. Vertailuperusteita ei ole avattu ja yksilöity riittävän selviksi, joten yhteismitallisten ja keskenään vertailukelpoisten tarjouksien saaminen on vaikeaa.

4.3 Tutkimuksen onnistumiseen liittyviä huomioita

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida esimerkiksi seuraavasti: Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa saatujen tutkimustulosten pysyvyyttä eli tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti voidaan todentaa mittaamalla sama mittaustulos useampaan kertaan. Tutkimuksen validiteetti tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä mitä piti mitata. (Kananen 2010, 69.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on joskus vaikea arvioida tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä. Validiteetti tarkoittaa kvalitatiivisessa tutkimuksessa kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara

2002, 214.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteereitä ovat arvioitavuus ja dokumentaatio, tulokinnan ristiriidattomuus, luotettavuus tutkitun kannalta ja saturaatio eli aineiston kylläntymistä. (Kananen 2010, 71). Tutkimusta selostettaessa on myös esille tuotava se, miten tietoa on kerätty ja varmistettu perusteluihin, lisäksi on kuvailtava tutkimuskohdetta, sen piirteitä ja luonnehdittava analyysimenetelmiä (Hirsjärvi ym. 2002, 242).

Tutkimuksessa asetettuihin keskeisiin ongelmiin onnistuttiin löytämään vastaukset. Tutkimuksessa teemahaastatteluilla oli keskeinen rooli tulosten saavuttamiseksi. Arvioin onnistuneeni haastatteluissa hyvin ja haastateltavat olivat aktiivisia ja halukkaita esittämään omia näkemyksiään tutkimuksen kannalta olennaisista asioista, mikä osaltaan vahvistaa tutkimuksen validiteettia. Haastateltavia oli kolme. He olivat tutkittavan alan asiantuntijoita. Tutkimuksessa onnistuttiin tuottamaan relevanttia tietoa, mutta luotettavuuteen kuitenkin jää epävarmuutta tutkimuksen suppeudesta johtuen. Kvalitatiivinen tutkimus sopi hyvin tutkimusmenetelmäksi, koska tutkittavasta asiasta ei ollut juurikaan tietoa.

Tein haastattelutilanteissa kirjallisia muistiinpanoja, jotka litteroin. Päätelmien uskottavuutta olisi ehkä voinut vahvistaa nauhoittamalla haastattelut. Haastattelutilanteissa oli tärkeää kohdella haastateltavia tasapuolisesti ja toimia niin, ettei johdattelisi heitä haluttuun lopputulokseen. Varsinkin siinä vaiheessa, kun haastateltava oli lähettänyt etukäteen vastausluonnoksen, ja olin tehnyt toisen haastattelun ennen tätä ko. haastattelua, muistutin itselleni olla varovainen lisäkysymysten suhteen. Oman arvioni mukaan onnistuin tässä hyvin.

5 YHTEENVETO

Valtioneuvoston 2009 tekemässä periaatepäätöksessä kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa esitetään tavoitteita julkisten tuotteiden ja palveluiden käytölle ja toimenpiteitä mm. jätemäärien pienentämiseksi ja ympäristölle myönteisten innovaatioiden edistämiseksi. Julkisten hankintojen arvo vuodessa n. 15 % bruttokansantuotteesta, joten tästä syystä julkisissa hankinnoissa on tärkeää suosia ympäristömyönteisiä tavaroita ja palveluita mm., koska julkinen sektori toimii asiassa esimerkkinä yksityiselle sektorille ja kuluttajille, ja ympäristömyönteiset tuotteet voivat vähentää energiankulutusta ja pidentää tuotteiden käyttöikää. Valtioneuvoston suosituksen mukaan kuntien on vuonna 2015 otettava vähintään 50 % ympäristönäkökohdat huomioon hankinnoissaan.

Vaikeutena ympäristönäkökohtien huomioimiselle julkisissa hankinnoissa ovat tiedon puute, yhdenmukaisten kriteerien puuttuminen, oikeudelliset epäselvyydet, tarjonnan puute, ajan puute ja asenne hankintoja kohtaan. Ympäristönäkökohdista merkittävimmät hankinnan vaiheista ovat tarvehankinta, tarjouspyynnön laatiminen ja tarjousten vertailu.

Hankintalain säädännön pohjalta on mahdollista toteuttaa ympäristöystävällinen hankinta. Ympäristökriteerit kohdistuvat tutkimuksen mukaan usein ympäristökriteereihin, jotka voidaan tulkita hyväksyttäväksi hankintadirektiivin perusteella. Tuotteiden elinkaaren kannalta merkitykselliset ympäristökriteerit sen sijaan jäävät vielä huomioimatta ja julkisten hankintojen mahdollisuus vähentää ympäristöhaittoja sekä edistää ympäristöystävällistä tuotekehitystä on suurimmalta osalta vielä hyödyntämättä. Kokonaistaloudellisuuden vertailuperusteissa hinta on yli 50 % painotustekijöistä ja ympäristönäkökohtien painoarvo muutama prosentti.

Pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnön laadinnassa ympäristöominaisuuksia koskevia teknisiä eritelmiä voisivat olla ympäristömerkin myöntämisperusteet. Tarjouspyynnössä puhdistusaineiden laadullisissa tekijöissä tuotteiden ympäristövaikutuksia voisi arvioida esim. miten tarjoaja on mukana erilaisissa

kestävän kehityksen hankkeissa ja ohjelmissa, tuotteiden ympäristömerkkien määrällisyys sekä tuotteiden pakkausmateriaalivalintoja.

Tutkimustulosten mukaan hankintayksiköt käyvät vähän vuoropuhelua ennen tarjouspyynnön julkaisemista. Vuoropuhelu koskee pääasiassa ympäristömerkittyjä tuotteita tai vastaavia tuotteita. Vuoropuhelun puuttuminen johtuu mm. siitä, että hankintayksikkö luulee osaavansa laatia ympäristönäkökohdat huomioon ottavan tarjouspyynnön. Vuoropuhelulta voi puuttua toimiva vuorovaikutussuhde. Hankintayksiköllä on kiire tai pelko, että yritys yrittää harhaanjohtaa, kun hankintayksikkö ei tunne alaa. Vuoropuhelua ei haluta käydä myös siksi, että halutaan pitäytyä tutussa toimittajassa, puuttuu uskallusta ottaa ympäristöystävällisyyttä uudeksi kriteeriksi, ja hankintayksikkö voi pelätä vuoropuhelun käymisen syrjivän muita toimittajia.

Vuoropuhelua käydään valitettavasti enemmän vasta tarjouspyynnön julkaisemisen jälkeen tarjouskilpailun jo alettua, jolloin on mahdollista tehdä lisäkysymyksiä. Yritykset haluaisivat käydä huomattavasti enemmän vuoropuhelua ennen tarjouskilpailun aloittamista, jolloin tarjouspyynnöt tulisivat selkeämmiksi ja valintakriteeristö olisi aukottomampi. Molemmat osapuolet voivat hyötyä vuoropuhelusta, kun tarjoajalle syntyy mielikuva hankintayksikön tarpeista, ja hankintayksikkö saa laajempaa tietämystä millaisia tuoteratkaisuja on eri yrityksillä.

Yritykset voivat lisätä ja kehittää vuoropuhelua lisäämällä vuorovaikutussuhteita hankintayksiköiden kanssa mm. löytämällä yhteisiä foorumeita, seminaareissa, luennoilla, tuoteinfoilla ja markkinointitilaisuuksissa sekä päivittäisessä arjen työssä. Vuoropuhelun kautta saatu tieto on ilmaista konsultointia, joka parantaa tarjouspyynnön laatua, estää tulkinta mahdollisuuksia ja edistää kilpailua.

Julkinen sektori käyttää useimmin tarjouspyynnön ympäristöystävällisyyttä kuvaavana vertailuperusteena ympäristömerkkiä ja sen määrää tuotteissa. Jos ympäristömerkkiä käytetään vertailuperusteena, se pitäisi vertailla tuotekohtaisesti käyttövolyymin mukaan. Vertailuperusteina voisi käyttää ympäristömerkin myöntämisperusteita, tai kysyä miten yritykset ovat mukana kestävän kehityksen hankkeissa, tai miten yritys on sitoutunut esimerkiksi valtakunnalliseen pak-

kausalan ympäristörekisteri PYR Oy:n tuottajayhteisöihin. Vertailuperusteina ympäristönäkökohta, joka ei tuota taloudellista etua, voisi olla yritysten mielestä mm. hiilijalanjälki ja ”puhtauden lähiruoka”, tai että tuote on ympäristökriteerit täyttävä tuote, jolle ei ole haettu ympäristömerkkiä.

LÄHTEET

Teokset

Alhola, K. 2012. Environmental criteria in public procurement - Focus on tender documents, suomeksi Ympäristökriteerit julkisissa hankinnoissa - Tutkimuskohteena tarjouskirjat Monographs of the Boreal Environment Research No. 40, 2012. Helsinki. Saatavilla myös <http://www.environment.fi/download.asp?contentid=138971&lan=en> (viitattu 29.3.2013)

Eskola, S. & Ruohoniemi, E. 2011. Julkiset hankinnat. 2., uudistettu painos. Helsinki: WSOY-pro Oy.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus.

Iloranta, K. & Pajunen-Muhonen, H. 2008. Hankintojen johtaminen – ostamisesta toimittajamarkkinoiden hallintaan. Toinen painos. Tietosanoma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111. Toim. Heikkinen, R. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Liiketoiminta ja palvelut –yksikkö.

Laki julkista hankinnoista 30.3.2007/348.

Nissinen, A. 2004. Julkisten hankintojen ympäristöopas. Helsinki: Edita Prima Oy. Saatavilla myös www.ymparisto.fi/julkaisut_ja_pdf_tiedostona/ISBN952-11-1626-9 (viitattu 1.2.2013)

Oksanen, A. 2010. Kuntien yhteiset hankintaohjeet. Suomen Kuntaliitto, 3. uudistettu painos. Helsinki: Kuntatalon paino.

Sarmela, M. 2011. Hankintojen ympäristökriteerit, kilpailutusohjeet ilmastollisesti kestäviä julkisia hankintoja varten. Saatavilla myös http://www.hsy.fi/julia2030/Documents/kestavat_hankintaohjeet_281111.pdf (viitattu 13.3.2013)

Elektroniset lähteet

Ilmastomyönteiset julkiset hankinnat. <https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/hillinta/-/artikkeli/a2b11752-1892-4f20-97c69ce128ca1e2c/ilmastomyotaiset%20julkiset%20hankinnat.html> (viitattu 12.10.2012)

Jämsän kaupunki. <http://www.hankintailmoitukset.fi/fi/notice/view/2012-043511/> (viitattu 18.5.2012)

Keuruun kaupunki. <http://hankintailmoitukset.fi/fi/notice/view/22013-007725/> (viitattu 8.4.2013)

Kuntaliiton kilpailupoliittiset linjaukset. http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/jarjestaminen/kilpailupoliittikka/kilpailupoliittisetlinjauk-set/Documents/Kuntaliiton_hallituksen_4.2.2010_hyvaksymat_kilpailupoliittiset_linjaukset.pdf (viitattu 31.5.2013)

Kyselyn tuloksia: Kestävät hankinnat, <http://www.hankinnat.fi/fi/malleja-ja-lainsaadantoa/hankintauutisia/tapahtumat-ja-uutiset/2009/hankintojen-ymparistoystavallisyudessa-kehittettavaa/Sivut/default.aspx> (viitattu 17.3.2013)

Laitos- ja teollisuusalan työryhmän toimintaperiaate. http://www.teknokem.fi/files/teknokemia/liitetiedostot/Laitosjaosto_toimintaperiaate_paivitetty_080623.pdf (viitattu 29.3.2013)

Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri. <http://www.lpshp.fi/fi/hankintapalvelut/avoimet-tarjouspyynnot.html> (viitattu 28.8.2012)

Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä. <http://hankintailoitukset.fi/fi/notice/view/2012-053335/> ja <http://hankintailmoitukset.fi/fi/notice/view/2013-003273/> (viitattu 28.2.2013)

Puhdistusaineiden pohjoismainen ympäristömerkintä, 026 Versio 4.6 / 12.lokakuuta 2010, http://www.ymparistomerkki.fi/files/1405/026fi4_6.pdf (viitattu 13.3.2013)

Seinäjoen kaupunki. www.seinajoki.fi/hankinnat (viitattu 25.4.2012)

Teknokemian Yhdistys, WWW.teknokem.fi (viitattu 13.3.2013)

Vaasan kaupunki. http://www.vaasa.fi/Suomeksi/Julkiset_palvelut/Elinkeinopalvelut/Avoimet_tarjoukset (viitattu 16.2.2013)

Valtioneuvoston periaatepäätös kestävien valintojen edistämisestä julkisissa hankinnoissa 8.4.2009 <http://valtioneuvosto.fi/toiminta/periaatepaatokset/periaatepaatos/fi.jsp?oid=258914> ja pdf-tiedostona: valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/periaatepaatokset/2009/kestavien-valintojen-edistaminen/fi.pdf (viitattu 1.2.2013)

Ympäristökriteereiden kehittäminen <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=74627&lan=fi> (viitattu 16.3.2013)

Muut lähteet

Teemahaastattelu 18.4.2013 ja 14.5.2013

Sähköinen kysely 7.4.2013

KYSELY YRITYKSILLE

Hei!

Opiskelen Turun Ammattikorkeakoulussa palveluliiketoiminnan koulutusohjelmassa restonomin ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Opinnäytetyössäni tutkin julkisen sektorin hankintayksikön ja puhdistusaineita myyvien yritysten keskinäistä vuoropuhelua puhdistusaineiden hankintaprosessissa ympäristönäkökohtien määrittelyssä. Toiseksi tutkin miten puhdistusaineita myyvät yritykset määrittelisivät ympäristönäkökulmat tarjouksen vertailuperusteissa. Toivon, että yrityksenne voi olla kehittämässä ympäristönäkökohtien huomioon ottamista julkisen sektorin puhdistusaineiden hankinnassa.

Vastaan mielelläni kaikkiin tähän kyselyyn ja aiheeseen liittyviin kysymyksiin. Toimin laitoshuollon suunnittelijana Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin teknisten ja huoltopalveluiden tulosalueella. Työssäni toimin laitoshuollon asiantuntijana sairaanhoitopiirin hankintayksikölle ja osallistun laitoshuollon hankintojen suunnitteluun, tarjousten laadintaan ja vertailuun. Sairaanhoitopiirillä kuten muillakin julkisen sektorin hankkijoilla, on tavoitteena lisätä ympäristöystävällisten tuotteiden ja palveluiden hankintoja.

Pyydän ystävällisesti vastaamaan alla oleviin kysymyksiin ja lähettämään vastauksen sähköpostiini 17.4.2013 mennessä.

Käytän tietoja luottamuksellisesti ja vastaajan henkilöllisyys eikä yritys tule missään vaiheessa esiin.

Terveisin

Anne Merta

Kysely

Ympäristönäkökohtia koskeva vuoropuhelu ennen puhdistusaineiden tarjouskilpailun aloittamista

1. Miten yleistä on, että julkisen sektorin hankkijayksiköt käyvät vuoropuhelua yrityksenne kanssa ennen tarjouskilpailun aloittamista ympäristönäkökohtien huomioimisesta pesu- ja puhdistusaineiden tarjouspyynnössä?
2. Mitä asioita yritykseltänne kysytään?
3. Miten vuoropuhelua käydään?
4. Pitäisikö teidän mielestänne käydä enemmän vuoropuhelua?
5. Mitä hyötyä vuoropuhelusta on tai olisi?
6. Mikäli vuoropuhelua ei käydä, mistä arvelette sen johtuvan?
7. Miten yrityksenne voisi lisätä / kehittää vuoropuhelua?

Tarjouspyyntö

1. Miten yleistä on, että julkisen sektorin hankintayksikkö käyttää ympäristöystävällisyyttä tarjouspyynnössä vertailuperusteena?
2. Miten usein jokin seuraavista ympäristöystävällisyyttä kuvaavista vertailuperusteista mainitaan puhdistusaineiden tarjouspyynnössä?
1 =ei koskaan, 2 = joskus, 3 = usein
  - a) ympäristömerkki esim. Joutsenmerkki tai EU-kukka ( )
  - b) yritys on mukana A.I.S. E Charter for Sustainable Cleaning eli pesu- ja puhdistusainealan Euroopan laajuiseen kestävän kehityksen hankkeessa. ( )
  - c) yritys on mukana Responsible Care – Vastuu huomisesta – ohjelmassa. ( )

d) yritys on sitoutunut valtakunnalliseen pakkausalan ympäristökisteri PYR Oy:n tuottajayhteisöihin. ( )

e) puhdistusaineiden ympäristölle haitallisten aineosien vähäisyys
( )

f) jokin muu, mikä? ( )

3. Mitkä ovat mielestänne kaksi tärkeintä edellisessä kysymyksessä mainittua ympäristöystävällisyyden vertailuperustetta? Miksi?
4. Kuinka monta prosenttia teidän mielestänne pitäisi olla ympäristöystävällisyyden painoarvo prosentteina puhdistusaineiden tarjouspyynnön vertailuperusteissa?
5. Miten usein yritykseltänne pyydetään tarjouspyyntö erikseen ympäristöystävällisistä puhdistusaineista ja tavanomaisista puhdistusaineista?
6. Puhdistusaineiden tarjouspyynnön vertailuperusteina voi olla ympäristönäkökohtia, jotka eivät tuota välitöntä taloudellista etua hankintayksikölle. Mitä tällaiset vertailuperusteet voisivat mielestänne olla?
7. Miten mielestänne ympäristönäkökohtien huomioiminen vertailuperusteina puhdistusaineiden hankinnassa on kehittynyt viime vuosien aikana?

Mitä muuta haluatte mainita?

Kiitos vastauksesta